

Covenant & Conversation

Jonathan Sacks
THE RABBI SACKS LEGACY

RABI LORD JONATHAN SACKS'IN ÖĞRETİ VE YAZILARINDAN

Covenant & Conversation yazılarına sağladıkları ve Harry (Chaim) Schimmel'in anısına adanan cömert sponsorlukları için Schimmel Ailesi'ne teşekkürlerimizle. "R. Chaim Schimmel'in Tora'sını, onunla ilk karşılaştığım zamandan beri severim. Sadece yüzeysel gerçeğe değil, altta yatan daha derin gerçeğe olan bağlantısıyla da ilgilenmeye gayret eder. 60 yıldır kendisine eşlik eden olağanüstü eşi Anna'yla birlikte, aile, cemaat ve Tora sevgisine adanmış bir yaşam inşa ettiler. Ortaya koydukları örnek yaşamla beni fazlasıyla etkilemiş müstesna bir çift." – Rabi Sacks

Yitro Özgürlük Siyaseti

Tanrı'nın Sinay Dağı'nda açığa çıkışı – ki bu yalnızca Yitro peraşasının değil, bir bütün olarak Yahudiliğin de merkezi olayıdır – insanlığın inanç tarihinde benzersizdi. Diğer inançlar (Hristiyanlık ve İslam) birer vahiy dini olduklarını ileri sürmüşlerdir, ama her ikisinde de, bahsettikleri vahiy bir bireye yöneliktir ("Tanrı'nın oğlu", "Tanrı'nın peygamberi"). Tanrı'nın Kendisi'ni bir birey (peygamber) veya bir grup (ileri gelenler) değil, genci ve yaşlılarıyla, erkekleri, kadınları ve çocuklarıyla, hatta dürüst olanları ve olmayanlarıyla tüm bir ulus karşısında açığa çıkarması yalnızca Yahudilikte vardır.

Daha en baştan beri Yisrael halkı, Sinay'da eşi benzeri görülmemiş bir olayın meydana geldiğini biliyordu. Moşe'nin bunun kırk yıl sonrasında ifade ettiği gibi:

Çünkü, haydi, senden önceki, Tanrı'nın yeryüzü üzerinde

insanı yarattığı günden itibaren olmuş eski zamanları ve gökyüzünün [bir] ucundan gökyüzünün [diğer] ucuna kadar [olan her şeyi] araştır: Böylesi büyük bir şey olmuş ya da bir benzeri duyulmuş mu? [Herhangi bir] halk, senin duyduğun gibi, Tanrı'nın ateşin içinden konuşan Sesi'ni duyup hayatta kalmış mı?... Oysa sana bu gösterildi – A-Şem'in Tanrı olduğunu, O'ndan başkası olmadığını bilmen için. Göklerden duyurdu sesini sana...

Devarim 4:32-35

Ortaçağ'ın büyük Yahudi düşünürlerinin gözünde bu olayın önemi öncelikli olarak epistemolojikti. Kesinlik yaratıyor ve şüpheyi gideriyordu. Tek bir şahıs tarafından deneyimlenen bir vahyin özgünlüğü sorgulanabilir. Milyonların tanık olduğu bir

Tanrısız açığa çıkış ise sorgulanamaz. Tanrı, hissedilen varlığın ve duyulan sesin gerçek olmayabileceğine dair olası herhangi bir kuşkuyu gidermek için mevcudiyetini tüm halkın karşısında açığa çıkarmıştır.

Ancak insanlığın o günlerden bu yana geçen tarihine bakıldığında bu olayın başka yönden de önem taşıdığı açıktır. Dini bilgiyle değil, siyasetle bağlantılı olan bir önemdir bu. Sinay’da yeni bir ulus türü; gücü elinde tutan azınlığın çoğunluğu köleleştirdiği Mısır’ın antitezi olacak yeni bir toplum türü oluşturulmuştu. Sinay’da Bene Yisrael bireylerden oluşan bir grup olmaktan çıkıp, ilk kez siyasal bir yapı halini almıştı: Tanrı’nın hükümlerliği altında, yazılı anayasası Tora ve misyonu “bir Koenler krallığı ve kutsal bir ulus” olmak olan vatandaşların oluşturduğu bir ulus.

Bugün bile siyasi düşünce tarihi üzerine yazılmış standart çalışmalar, onun izlerini Marx, Rousseau ve Hobbes üzerinden Eflatun’un Cumhuriyet’ine, Aristo’nun Siyaset’ine ve MÖ dördüncü yüzyıldaki Yunan şehir devletlerine (özellikle de Atina) kadar geri sürer. Ancak bu ciddi bir hatadır. Doğru; “Demokrasi” (halkın yönetimi) gibi terimler tabii ki Yunan kökenlidir. Yunanlar soyut isimler ve sistematik düşünce konusunda özel bir yeteneğe sahipti. Ancak eğer “modernin doğuşu”na – İngiltere’de Milton, Hobbes ve

Locke gibi simalara ve Amerika’nın kurucu babalarına – bakarsak, onların diyalog halinde oldukları kitabın, Eflatun veya Aristo’nun eserleri değil, İbrani Kutsal Kitabı olduğunu görürüz. Hobbes, sadece The Leviathan adlı eserinde Tanah’tan 657 kez alıntı yapar. Özgür bir toplum konsepti, Yunan filozoflarından çok önce ve onlardan çok daha derin ve esaslı bir şekilde, Sinay Dağı’nda doğmuştur.

O anla ilgili üç şeyin hayati öneme sahip olduğu ilerde açıkça görülecekti. İlki; Yisrael, ülkeye girmesinden ve kendi hükümet sistemini elde etmesinden (başta hâkimlerle, sonra krallarla) çok önce, Tanrı ile tam kapsamlı bir antlaşma içine girmişti. O antlaşma (Berit Sinay), güç kullanımına ahlaki sınırlamalar getirmişti. Tora adını verdiğimiz kanun kodu, tarihte ilk kez olmak üzere, hakkın güçten üstün olduğunu ortaya koymuştur. Tora’ya aykırı davranan herhangi bir kral, yetkisini aşarak hareket etmekteydi ve kendisine meydan okunabilirdi. Bu, Tanah kökenli siyasetin en önemli gerçeğidir.

Yunan modelinde demokrasi hep ölümcül bir zaaf taşımıştır. Alexis de Tocqueville ve John Stuart Mill buna “çoğunluğun tiranlığı” adını vermişlerdi. J. L. Talmon’un verdiği isim ise “totaliter demokrasi” idi. Çoğunluğun yönetimi, azınlığın haklarına ilişkin hiçbir garanti içermez. Lord Acton’un haklı bir şekilde işaret ettiği üzere Atina’nın

düşüşüne yol açan da bu olmuştu:
“Devletinkinden daha üstün olan hiçbir kanun yoktu. Kanun koyucu, kanunun üzerindeydi.” Bunun aksine, Yahudilikte, peygamberler, şayet kral Tora’nın koşullarına aykırı davranırsa, ona meydan okuma yetkisiyle donatılmışlardı. Bireyler, kanuna veya ahlaka aykırı emirlere itaat etmeme yetkisine sahipti. Sırf bunun için bile olsa, Sinay’daki antlaşma, özgür bir topluma giden uzun yolun en büyük adımı olarak görülmeyi hak etmektedir.

İkinci kilit öge, antlaşmayı tanıtan sözlerde yatar. Tanrı Moşe’ye şöyle der:

“Yaakov Evi’ne şöyle söyleyecek, Bene-Yisrael’e şunu anlatacaksın: ‘Mısır’a yaptıklarımı ve sizi kartal kanatları üzerinde taşıyıp ve Kendim’e yaklaştırdığımı bizzat gördünüz. Şimdi; Sesimi sadakatle dinler ve Antlaşmamı korursanız, dünyanın tümü Bana ait olduğu halde, tüm halklar arasında Benim özel Hazinem olursunuz. Siz Benim için bir Koenler krallığı ve kutsal bir ulus olmalısınız’. Bene-Yisrael’e aktaracağın sözler bunlardır.

Şemot 19:3-6

Moşe bunu halka iletir ve halk cevap verir:

“A-Şem’in söylediği her şeyi yapacağız.”

Şemot 19:8

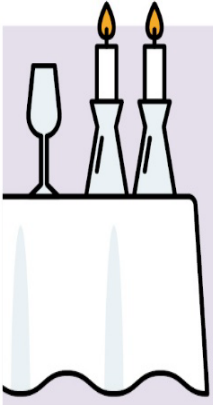
Bu söz alışverişi nasıl bir anlam ifade etmektedir? Şöyle: Halk kendi rızasını dile getirmediği sürece Tanrı’nın açığa çıkışı gerçekleşmeyecekti. Yönetilenin rızası olmadan meşru bir yönetim olamaz – yöneten, göklerin ve yeryüzünün Yaratıcısı olsa bile! Bildiğim kadarıyla bundan daha radikal bir fikir pek az bulunabilir. Doğrudur; Talmud döneminde, Sinay’daki antlaşmanın kabulünün tamamen özgür irade ile olup olmadığını sorgulayan Hahamlar olmuştur. Ancak Yahudiliğin kalbinde yer alan fikir açıktır – üstelik zamanının çok ilerisinde ve her zaman tam olarak gerçekleştirilemeyen bir fikirdir bu: Özgür Tanrı, özgür insanların özgür ibadetini arzular. Hahamlarımızın deyişiyle, Tanrı, yarattıklarına bir tiran gibi davranmaz.

En az bunun kadar zamanının ilerisindeki üçüncü nokta, antlaşmaya katılanların “tüm halk” olacak olmasıydı: erkekler, kadınlar ve çocuklar. Bu gerçek, Tora’da, antlaşmanın elli yılda bir yenilenmesini işaretleyen Akel mitsvasında vurgulanmıştır. Tora bu seremoni için tüm halkın bir araya toplanması gerektiğini özellikle belirtir: “erkekler, kadınlar ve çocuklar”. Bin yıl sonrasında, Atina demokrasi deneyini gerçekleştirdiğinde, toplumun yalnızca sınırlı bir kesimi siyasi haklara sahip olacaktı. Kadınlar, çocuklar, köleler ve yabancılar

hariçte bırakılmıştı. Britanya’da kadınlar yirminci yüzyıla kadar oy verme hakkına sahip değillerdi. Hahamlarımıza göre, Tanrı Sinay’da Tora’yı vermek üzereyken Moşe’ye, önce kadınlara ve ancak bundan sonra erkeklere danışmasını söylemiştir (“Yaakov Evi’ne şöyle söyleyeceksin” – bu, kadınlar anlamına gelir). Yisrael’in “özgürlük anayasası” olan Tora herkesi içerir. Binlerce yıl önce vatandaşlığın tam kapsamlı olarak algılandığı ilk an budur.

Tora’nın siyaset kuramı hakkında söylenecek daha çok şey vardır (bkz. The Politics of Hope [Umutun Siyaseti], The Dignity of Difference

[Farklılığın Onuru] ve The Chief Rabbi’s Haggadah [Baş Haham’ın Agada’sı] adlı kitaplarım ve Daniel Elazar ile Michael Walzer’in önemli çalışmaları). Ancak bir nokta açıktır: Tanrı’nın Sinay’da açığa çıkmasıyla birlikte, daha önce emsali görülmemiş bir şey insanlığın ufkuna girmiştir. Bunun tam etkilerinin anlaşılması yüzyıllar, hatta binyıllar alacaktı. Abraham Lincoln “Özgürlük içinde oluşmuş ve tüm insanların eşit yaratıldığı ilkesine adanmış yeni bir ulus”tan bahsettiği zaman bunu en iyi şekilde ifade etmişti. Sinay’da özgürlük siyaseti doğmuştur.

Şabat Sofrası İçin Tartışma Soruları

1. Sinay hikâyesinin size en anlamlı gelen kısmı hangisi? Ve neden?
2. Sizce Tanrı Tora’yı neden kilit öneme sahip bir lider yerine aynı anda tüm bir halka vahyetmeyi tercih etmiştir?
3. Demokrasiyi Tora’nın perspektifinden nasıl tanımlarsınız?